

Nr 251.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd; given Stockholms slott den 9 mars 1934.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 om moderskapsunderstöd.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Förslag
till
förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931
(nr 281) om moderskapsunderstöd.

Härigenom förordnas, att 6 § förordningen den 26 juni 1931 om moderskapsunderstöd skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Havande kvinna, som vill komma i åtnjutande av moderskapsunderstöd, bör själv eller genom annan göra ansökan därom i god tid före barnsörden. Ansökan, som inkommit senare än å tionde dagen efter barnsörden, må bifallas allenast för så vitt särskilda omständigheter äro för handen, såsom att behov av understöd ej tidigare förelegat. Göres ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning.

I samband — — — sistnämnda kassa.

Vad i — — — tredje stycket.

Denna förordning träder omedelbart i kraft och skall jämväl äga tillämpning beträffande ansökan om moderskapsunderstöd, vilken dessförinnan inkommit till vederbörande sjukkassa.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 9 mars 1934.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENG-
BERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller anför:

Gällande bestämmelser rörande moderskapsunderstöd äro meddelade i
Kungl. Maj:ts förordning den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunder-
stöd. Bestämmelserna innehålla bland annat följande.

Moderskapsunderstöd utgår till kvinna, som till lindrande av de med
barnsörden förenade kostnader är i behov därav (1 §). I regel utgår under-
stöd under högst 30 dagar, i allmänhet med en krona om dagen (3 och 4 §§).
Understödet bestrides av statsmedel. Rätten till understöd prövas och under-
stöd utbetalas av centralsjukkassan för den ort, där kvinnan är bosatt, dock
att lokalsjukkassa kan för centralsjukkassans räkning handhava denna upp-
gift. Ersättning för utgivna understöd äger centralsjukkassan att kvartals-
vis utbekomma av socialstyrelsen såsom tillsynsmyndighet för erkända sjuk-
kassor (5 §). Havande kvinna, som vill komma i åtnjutande av moderskaps-
understöd, skall själv eller genom annan göra ansökan därom i god tid före
barnsörden (6 § första stycket, punkt 1). Ansökan, som inkommit senare
än å sextionde dagen före barnsörden, må bifallas allenast för så vitt sär-
skilda omständigheter äro för handen, såsom att nedkomsten inträffat tidigare
än skäligen kunnat förväntas eller att behov av understöd ej tidigare före-
legat (6 § första stycket, punkt 2). Göres ansökan senare än å sextionde
dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning (6 § första
stycket, punkt 3). Då ansökan om understöd inkommit till behörig sjuk-
kassa, skall denna lämna kvinnan anvisning för erhållande av råd och upp-
lysningar rörande vad hon har att iakttaga med avseende å dels egen vård
under havandeskapet, i samband med förlossningen och under tiden där-
efter, dels ock barnets skötsel. Understöd må ej utbetalas, förrän till sjuk-
kassan inkommit intyg, att kvinnan fött barn (7 §).

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 30 januari 1934 dagtecknad skrift har
Bohuslän—Hallands erkända centralsjukkassa anhållit, att den tid, inom vilken
ansökan om moderskapsunderstöd enligt omförmälda bestämmelser i van-
liga fall senast skulle vara ingiven för att ansökningen skulle kunna bifallas,

mätte förlängas med 45 dagar och alltså bestämmas till 15 dagar före barnsörden. Till stöd härför har sjukkassan anfört i huvudsak följande.

Sjukkassans verksamhet med utbetalande av moderskapsunderstöd hade tagit sin början i juli månad 1933 och därefter fått stor omfattning. Sålunda hade under nämnda år till kassan inkommit 1,172 ansökningar om dylikt understöd, av vilka under året behandlats 897. Kassan hade genom cirkulär till vissa lokalkassor och ombud samt genom meddelanden i tidningspressen och på annat sätt sökt sprida kännedom om gällande bestämmelser rörande moderskapsunderstöd. Det oaktat hade ansökningarna om understöd i stor utsträckning inkommit först långt efter den i förordningen föreskrivna ansökningstiden, i många fall först efter det barnsörden ägt rum. Anledningen härtill syntes i allmänhet vara den, att vederbörande moder först vid barnsördstillfället genom barnmorskan erhöle kännedom om möjligheterna till utbekommande av understöd.

Då en sträng tillämpning av gällande bestämmelser skulle kunna leda till att ett betydande antal — troligen minst 50 % — av de mödrar, som vore i behov av understöd, komme att gå miste härom samt förordningen därigenom icke skulle medföra den nytta, som avsetts, syntes förordningen böra ändras därhän, att tiden, då ansökan senast skulle vara ingiven, bestämdes till 15 dagar före barnsörden. Denna tid vore fullt tillräcklig för verkställande av erforderlig utredning i ämnet, vadan även med en dylik tidsbestämning understödet borde kunna utbetalas omedelbart efter det intyg om barnsörden inkommit till kassan.

Över förevarande framställning har socialstyrelsen, efter hörande av sociala rådets sektion för det statsunderstödda sjukkasseeväsendet (den s. k. sjukkassenämnden), avgivit infordrat utlåtande den 26 februari 1934 samt därvid tillika i avskrift överlämnat två till styrelsen ingivna skrivelser i förevarande ämne jämte yttrande över en av dessa.

Den ena av skrivelserna är ingiven av *Stockholms stads barnavårdsnämnd*. Häri anföres bland annat, att de ogifta mödrarna i Stockholm först genom de för barnen förordnade barnavårdsmännen erhöle kännedom om sin rätt till moderskapsunderstöd, att barnavårdsmän i allmänhet icke förordnades så tidigt som 60 dagar före barnsörden samt att därför för närvarande högst en fjärdedel av dessa mödrar kunde inom föreskriven tid ingiva ansökan om understöd. Barnavårdsnämnden har därför hemställt om vidtagande av lämpliga åtgärder till förhindrande av att obemedlade kvinnor av okunnighet om gällande bestämmelser ginge miste om dem tillkommande understöd. I yttrande över denna framställning har *styrelsen för Stockholms erkända centralsjukkassa* förordat, att som giltigt skäl för bifall till senare än 60 dagar före barnsörden inlämnad ansökan måtte gälla sökandens tidigare obekantskap med förordningen.

Den andra framställningen är ingiven av styrelsen för *Skånes erkända centralsjukkassa*. Kassan anför, att av de till kassan inkomna ansökningarna om moderskapsunderstöd i regel minst två tredjedelar avslagits med hänsyn till att desamma inkommit senare än 60 dagar före barnsörden. Angående anledningen härtill uppger kassan, att ett stort antal av barnaföderskorna icke ville ge sig tillkänna någon längre tid före förlossningen och därför

underlåte att anmäla sig hos kassan, oaktat de merendels vore i mycket stort behov av understöd. Kassan har därför hemställt, att dispens tillsvare måtte meddelas från bestämmelsen om skyldighet att ingiva ansöknings senast 60 dagar före barnsörden.

Sjukkasenämnden har vid sammanträde den 22 februari 1934 enhälligt förklarat sig instämma i syftet med den av Bohuslän—Hallands erkända central-sjukkas gjorda framställningen. Rörande det sätt, varpå ansöknings tiden borde utsträckas, hava nämndens ledamöter uttalat olika uppfattningar, dock att samtliga ansett tiden böra utsträckas till minst en vecka efter barnsörden.

Socialstyrelsen har i sitt utlåtande till en början anfört följande.

I det av moderskapsunderstöds sakkunniga den 26 september 1929 upprättade förslaget till lag om moderskapsunderstöd av allmänna medel hade icke stadgats någon viss tid före barnsörden, inom vilken ansökan om understöd skulle göras. De sakkunniga hade tvärtom räknat med att ansökan som regel skulle komma att göras först sedan barnet blivit fött, ehuru den skulle kunna göras även före förlossningen.

I den inom socialdepartementet under hösten 1930 uppgjorda promemoria, vilken legat till grund för de sedermera utarbetade och av riksdagen antagna bestämmelserna om moderskaps hjälp och moderskapsunderstöd, hade däremot uppställts krav på att kvinnan för erhållande av moderskapsunderstöd skulle göra ansökan därom viss tid före nedkomsten. I promemorian hade framhållits, att detta krav härflöte närmast ur sambandet mellan understödsverksamheten och övriga samhälls åtgärder för moderskaps skydd. Sjukkasen skulle på detta sätt bliva i tillfälle att giva kvinnan vissa anvisningar i fråga om de senare åtgärderna, särskilt beträffande den s. k. föregående moderskaps vården, såsom att hänvisa henne till moder- och barnavårdsanstalt eller till läkare, om så erfordrades. Samma synpunkt återkomme i departementschefens anförande vid propositionens föredragning (prop. nr 75 till 1931 års riksdag s. 114).

I en systematiskt ordnad moderskaps skydds verksamhet exempelvis i enlighet med de riktlinjer, som angivits i moderskapsunderstöds sakkunnigas år 1929 avgivna betänkande, hade fordran på att ansökan om moderskapsunderstödet ingåves en viss, icke allt för kort tid före barnsörden sitt givna berättigande. Utan en genomförd dylik verksamhet ställde sig dock saken i viss mån annorlunda. Särskilt komme därvid i betraktande, att moderskapsunderstödet såsom sådant vore jämförelsevis ganska obetydligt till beloppet samt att understödet icke finge utbetalas, förrän förlossningen ägt rum, och därför knappast kunde tagas i anspråk för åtgärder i samband med förvården. Då enligt förordningen om moderskapsunderstöd nämnda understöd vore avsett i första hand till ersättning för barnmorske vård eller vård å förlossningsanstalt, vore det mindre att förvåna sig över, om barnaföderna icke ansåge sig behöva ansöka om understödet förrän i samband med barnsörden, då utgifterna för vården bleve aktuella.

Av de föreliggande framställningarna framginge, att den stadgade anmälnings tiden i stor utsträckning icke iakttoges. Styrelsen hade från flertalet centralsjukkas under hand erhållit meddelande om att minst hälften av ansökningsarna måst avslås på den grund att de ingivits för sent.

Under den första tiden efter förordningens ikraftträdande, vilket ju skett successivt alltefter som centralsjukkas för olika områden blivit antagna, hade givetvis obekantskapen med förordningen varit förklarlig. Styrelsen hade därför på förfrågan under hand låtit meddela kassorna, att detta för-

hållande borde kunna godtagas som skäl för utbetalning av understöd, ehuru ansökan inkommit senare än 60 dagar före nedkomsten. Sedan numera förordningen för några centralsjukkassor varit gällande över ett år och för övriga över ett halvt år, hade styrelsen emellertid icke ansett obekantskap med förordningen kunna som regel godtagas som skälig anledning till dispens.

Utom i bristande kännedom om förordningen och dess bestämmelser låge förklaringen till ansökningarnas sena ingivande i främsta rummet i den motvilja, som uppenbarligen gjorde sig gällande framförallt hos ogifta kvinnor att förrän absolut nödigt vore bringa sitt tillstånd till allmän kännedom.

Med anledning av den av Bohuslän—Hallands erkända centralsjukkassa gjorda framställningen anför styrelsen härefter, att styrelsen funne sig böra förorda en ändring av den stadgade ansökningstiden. Styrelsen framhåller emellertid, att man med en sådan ändring som den av sagda kassa föreslagna icke på långt när skulle nå det avsedda syftet. Styrelsen påpekar, att då understödet i främsta rummet vore avsett för gäldande av förlossningskostnaderna, det förefölle naturligt, om ansökan ingåves först sedan förlossningen ägt rum.

Å andra sidan borde den — yttrar styrelsen vidare — ingivas utan alltför långt dröjsmål. Styrelsen har såsom en lämplig medelväg förordnat en föreskrift att ansökan om moderskapsunderstöd skulle, där ej särskilda omständigheter vore för handen, ingivas senast *å tionde dagen efter barnsörden*.

Styrelsen anser icke, att någon annan ändring än den här föreslagna bör vidtagas. Styrelsen föreslår sålunda, att de nuvarande bestämmelserna i 6 § att ansökan om understöd skall göras i god tid före barnsörden ävensom att ansökan, som göres senare än å sextionde dagen efter barnsörden, icke må upptagas till prövning skola bibehållas oförändrade. Härigenom skulle — anför styrelsen — alltjämt principiellt hävdas den fordran, att ansökan skall göras i sådan tid före nedkomsten att anknötning kan ske till samhällets moderskapskyddsverksamhet i övrigt. På detta sätt skulle ändringen mera få karaktären av ett provisorium och det bleve lättare att framdeles, när förutsättningar därför kunde anses vara för handen, återgå till nuvarande strängare bestämmelser i fråga om anmälningstiden.

För att begränsa antalet av de barnaföderskor, vilka med nu gällande anmälningstid syntes komma att gå förlustiga understöd, har styrelsen slutligen hemställt, att den föreslagna ändringen måtte få träda i kraft så snart ske kunde. Styrelsen har även föreslagit, att den nya bestämmelsen skulle få äga tillämpning jämväl i fråga om ansökan om understöd, vilken inkommit men icke avgjorts före ikraftträdandet.

Departements-
chefen.

Av den i ärendet förebragta utredningen framgår, att en sträng tillämpning av gällande bestämmelse om tiden för ingivande av ansökan om moderskapsunderstöd — normalt 60 dagar före nedkomsten — skulle leda till att ett betydande antal kvinnor ginge miste om det understöd, som enligt förordningen i ämnet kan utgå. Utredningen ådagalägger vidare, att till detta förhållande medverkat icke blott obekantskap med ifrågavarande stadgande utan jämväl den obenägenhet, som framför allt ogifta mödrar hysa

mot att så pass lång tid före förlossningen anmäla sitt havandeskap. En framflyttning av ansökningstiden medför å andra sidan ett försvagande av de möjligheter till beredande åt kvinnan av vård före förlossningen, som de nuvarande bestämmelserna rörande ansökningstiden varit avsedda att befrämja. Vid överbägande av de olika synpunkter, som här göra sig gällande, har jag för min del kommit till den uppfattningen, att — i allt fall provisoriskt på sätt socialstyrelsen antytt — en förlängning av ansökningstiden bör komma till stånd. Framhållas må, att inom sjukkassenämnden icke blott sjukkasewasendets målsmän utan även representanten för medicinsk sakkunskap uttalat sig härför.

Vad angår den närmare innebörden av en ändring i förevarande hänseende finner jag i likhet med socialstyrelsen och sjukkassenämnden ansökningstiden böra framflyttas till efter förlossningen och ansluter mig även till styrelsens förslag beträffande tidens fixering. Sålunda torde böra föreskrivas, att ansökan, som inkommit senare än å tionde dagen efter barnsörden, må bifallas allenast för så vitt särskilda omständigheter äro för handen. Såsom exempel på dylika omständigheter anges för närvarande, dels att nedkomsten inträffat tidigare än skäligen kunnat förväntas, dels ock att behov av understöd ej tidigare förelegat. Styrelsen har icke i sistnämnda hänseende föreslagit någon ändring. Om emellertid den föreskrivna tidpunkten för ansökans ingivande framflyttas på av mig förordat sätt, torde anledning icke finnas att taga hänsyn till det förhållandet, att nedkomsten inträffat tidigare än skäligen kunnat beräknas. Jag anser därför, att detta exempel bör uteslutas.

Med hänsyn till den sålunda föreslagna ändringen torde vidare föreskriften att havande kvinna, som vill komma i åtnjutande av moderskapsunderstöd, *skall* göra ansökan därom i god tid före barnsörden böra ersättas med en bestämmelse att dylik ansökan *bör* göras i god tid före barnsörden.

Bestämmelsen att ansökan, som göres senare än å sextionde dagen efter barnsörden, icke må upptagas till prövning synes böra bibehållas oförändrad.

Därest de förordade ändringarna bifallas, torde dessa böra träda i kraft i och med utfärdandet av ändringsförfattningen. Billigheten torde vidare kräva, att bestämmelserna erhålla retroaktiv tillämpning och alltså bliva gällande beträffande ansökningar om moderskapsunderstöd, vilka inkommit till vederbörande kassa före utfärdandet av de nya bestämmelserna. Jag utgår härvid från att de kassor, som redan avslagit inkomna ansökningar på den grund att ansökningarna inkommit för sent, skola upptaga dessa till förnyad prövning samt, därest de enligt de nya bestämmelserna inkommit i rätt tid och övriga förutsättningar äro för handen, utan hinder av de tidigare besluten, bifalla desamma.

Föredragande departementschefen uppläser härefter inom socialdepartementet upprättat förslag till *förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd* samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.
